

Dworek Podmiejski - Muzeum Etnograficzne - obecne Muzeum Etnograficzne ■
 Manor - 10 Krakowska street - presently Ethnological Museum ■
 Der Gutshof - Krakowska- Straße 10 - zur Zeit das Ethnographische Museum ■

Początki dworu przy ul. Krakowskiej 10 w Tarnowie są nieznanne. Dwór wraz z przyległym doń spichlerzem figuruje na mapie Franza von Grottgera już w roku 1796. Jego powstanie można więc datować na koniec XVIII wieku, zaś spichlerz jest prawdopodobnie znacznie starszy. Dwór i spichlerz wykazują cechy prowincjonalnej architektury barokowej. Niegdyś poza granicami miasta, dziś w samym jego centrum, stanowią malowniczo element wśród eklektycznej zabudowy ulicy Krakowskiej. Pierwotnie dwór był podmiejskim zajazdem lub dworem mieszkalnym otoczonym folwarkiem. Jeszcze do niedawna był nazywany przez starszych mieszkańców Tarnowa Onitschówka. Nazwa pochodzi od nazwiska właścicieli Onitsch. Dwór zakupiony został ok. połowy XIX wieku przez Wincentego Onitscha lub, co jest bardziej prawdopodobne, przez jego syna Władysława Onitscha w drugiej połowie XIX wieku. W pierwszych latach dwudziestego stulecia Waleria Onitschowa i córki sprzedają miastu całą realność z zastrzeżeniem przeznaczenia parceli na Teatr Miejski, a (...) rada miejska na posiedzeniu 10 października tegoż roku [1907] uchwalia lokalizację teatru na gruncie realności nabytej od p. Onitschowej i sp. przy ul. Krakowskiej (...). Projektantem gmachu teatru był wybitny architekt Jan Zawiejski. Plany budowy teatru z powodu braku pieniędzy szybko upadły, a dalsze dzieje Onitschówki znane są tylko skróto. Aniela Piszowa w monografii „600 lecie Tarnowa” pisze, że „w roku 1874 założyła w rzeczywistości parterowej Onitschów przy ulicy Krakowskiej Zofia Słowikówna pierwszą szkółkę systemu Froebela dla dzieci (...). Dopiero w listopadzie 1909 zorganizowała absolwentka państwowego kursu froebelowskiego Janina Gryglaszewska w tych samych ubikacjach „Onitschówki” ogródek froebelowski”. Froebówka działała w „Onitschówce” do połowy lat 20. XX wieku. Były również plany przekształcenia dworu w Muzeum Miejskie, co nawet zaznaczono na planie miasta z roku 1927. Plany te zrealizowano dopiero po blisko pół wieku, a „Onitschówką” przez wiele lat służyła jako czynszowy dom mieszkalny. Zupełnie zrujnowany budynek wyremontowany został w latach 80. XX wieku. Obecnie mieści się tutaj Muzeum Etnograficzne, oddział Muzeum Okręgowego w Tarnowie w którym znajduje się jedyna stała ekspozycja dotycząca historii i kultury Romów, oraz organizowane są niezwykle ciekawe czasowe ekspozycje etnograficzne. 4,5

Beginnings of the manor on 10 Krakowska street are unknown. Manor along with the adjacent granary can be found on the Franz von Grottgger map from 1769. Its beginning can be dated to the end of the 18th century, and the granary is most likely older. Both the manor and the granary exhibit characteristics of a provincial baroque architecture. Some time in the past the manor was located outside of the city, and now it is right in its center. It's a picturesque element among the eclectic buildings of the Krakowska Street. Originally the manor was an inn or a family house with a farm. Until recently it was referred to, by the older inhabitants of the city, as "Onitschówka". The name comes from the owner's name Onitsch. The manor was purchased around the middle of the 19th century by Wincenty Onitsch or, which is more likely, by his son Władysław Onitsch during the second half of the 19th century. In the first years of the 20th century Waleria Onitsch and her daughters sold the manor to the city with a stipulation that it will be used for the city theater, and "(...) the city council during the meeting of the 10th of October of that year [1907] enacts a resolution to located the city theater on the grounds purchased from Mrs. Onitsch and company, on Krakowska Street (...)". The theater building was designed by a famous architect Mr. Jan Zawiejski. Due to a lack of funds, plans to build a theater quickly evaporated and further history of the Onitschówka is sketchy. In her monograph "600 years of Tarnów" Aniela Piszowa writes that in 1874 Zofia Słowikówna established the first school of a Froebel system for kids (Kindergarten), in the Onitsch property on Krakowska Street. Only in November 1909 did Janina Gryglaszewska organize a first "Froebel Garden" in Onitschówka. The kindergarten operated until the middle of twenties in the 20th century. There were also plans to convert the manor into a city museum, which was even marked on a city map from 1927. These plans came to be only after almost half a century, meanwhile "Onitschówka" served as a tenement house for many years. Totally ruined building was renovated in the eighties of the 20th century. Presently it is a home to the Ethnological Museum, branch of the Regional Museum in Tarnów which has the only exhibition dedicated to gypsy culture and history and contains extremely interesting ethnological exhibits. 4,5

Die Anfänge des Gutshofes an der Krakowska-Straße 10 in Tarnów sind unbekannt. Der Hof ist zusammen mit dem Nachbarspeicher auf der Stadtkarte von Franz Grottgger schon im Jahre 1796 verzeichnet worden. Seine Entstehung kann also auf das Ende des 18. Jahrhunderts datiert werden, der Speicher dagegen ist wahrscheinlich älter. Sowohl der Hof, als auch der Speicher weist provinzielle Merkmale der Barockarchitektur auf. Früher außerhalb der Stadt gelegen, heutzutage im Zentrum. Sie bilden ein malerisches Element unter der Bebauung im eklektischen Stil der Krakowska-Straße. Ursprünglich war der Hof ein stadtnahes Gasthaus oder ein Wohnhof vom Vorwerk umgeben. Noch nicht so lange her war er von den älteren Einwohnern der Stadt Tarnow „Onitschówka“ genannt. Der Name stammt vom Namen der Besitzer Onitsch. Der Hof wurde ungefähr in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts von Wincent Onitsch angekauft, oder was mehr wahrscheinlich ist von seinem Sohn Władysław Onitsch in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts. In den ersten Jahren des 20. Jahrhunderts verkauften Waleria Onitsch und ihre Tochter der Stadt das ganze Gut unter Vorbehalt, das Grundstück für das Stadttheater zu bestimmen. Der Stadtrat hat in der Sitzung am 10. Oktober 1907 die Lokalisierung des Theaters auf dem von Frau Onitsch erworbenem Grundstück beschlossen. Das Gebäude des Theaters hat der hervorragende Architekt Jan Zawiejski entworfen. Die Baupläne des Theaters sind leider wegen des Geldmangels gescheitert und die weitere Geschichte von „Onitschówka“ ist nur oberflächlich bekannt. Aniela Piszowa schreibt in ihrer Monographie „600 Jahre von Tarnów“, dass „Zofia Słowikówna im Jahre 1874 im Erdgeschoss des Gebäudes an der Krakowska-Straße die erste Föbelsschule für die Kinder gegründet hat (...). Erst im November 1909 hat die Absolventin des „Fröbel-Kurses“ Janina Gryglaszewska einen „Fröbel-Garten“ errichtet. Das „Fröbel-Haus“ war in „Onitschówka“ bis zur Hälfte der 20-er Jahre des 20. Jahrhunderts tätig. Es gab auch die Umgestaltungspläne des Hofes in ein Stadtmuseum, was auf dem Stadtplan aus dem Jahre 1927 markiert wurde. Die Pläne wurden erst nach fast halben Jahrhundert umgesetzt und „Onitschówka“ hat es als Zinshaus gedient. Das verfallene Haus wurde in den 80-er Jahren des 20. Jahrhunderts renoviert. Zur Zeit befindet sich dort das Ethnographische Museum, eine Abteilung des Bezirksmuseums in Tarnów, wo es die einzige Dauerausstellung gibt, die der Geschichte und der Kultur der Roma gewidmet ist. 2,3

- SZLAK RENESANSU
- SZLAK GEN. J. BEMA
- SZLAK ŻYDÓW
- SZLAK SZCZEPANIKA

Dawny Klasztor Bernardynów ■
 Old Bernardine Monastery ■
 Das damalige Bernhardinerkloster ■

Franciszkanie-obszerniani zwani bernardynami sprowadzeni zostali do miasta przez Jana Amora Tarnowskiego w 1459 roku. Klasztor wzniesiony został, zgodnie z regułą bernardynską, na zewnątrz miasta i zajął jeden z ogrodnów przylegających do południowego odcinka muru miejskiego. Pierwotnie był prawdopodobnie drewniany - od początku traktowany jako tymczasowy. W 1468 roku rozpoczęła została przez Jana Amora budowa murywanego zespołu klasztornego otoczonego osobnym murem obronnym, twójcą do końca wieku piętnastego. Rozpoczęto ją od budowy własnie kościoła zakonnego, później budowano dom zakonnicy, wreszcie mur obronny. Z całą pewnością budowa sfinansowana została przez wspomnianego właściciela miasta, jakkolwiek spory udział w całym przedsięwzięciu mieli również zakonnicy. Jako budowniczy odnotowywani jest mianowicie Antoni z Jarocina. Ostateczne zakończenie prac budowlanych nastąpiło prawdopodobnie około 1499 roku, niemniej jednak wyposażenie całego zespołu w sprzęty, jak i rozwój zespołu gospodarczego, trwały znacznie dłużej. Do kościoła od strony południowej przylegał trójskrzydłowy klasztor, zamykający wraz z kościołem przestrzeń prostokątnego wywierzad. W parterze skrzydła wschodniego, na styku ze ścianą prezbiterium, usytuowana została zakryta, będąca jednocześnie przejściem z klasztoru do kościoła, przy niej zaś zlokalizowano zapewne odrębny skarbiec. Cale zrealizowane założenie wykazywało cechy typowe dla budownictwa bernardynskiego z tego okresu. W grupie obronnych klasztorów bernardynskich, powstających równoległe lub nieco później powtarzała się, podobnie jak w Tarnowie, charakterystyczna kompozycja z kompleksem budynków zgromadzonej wokół prostokątnego wywierzad, w której kościół usytuowany był po stronie północnej. Tarnowski kościół spłonął już po raz pierwszy w 1614 roku. Odrastawiany, został później zdupiony podczas potopu szwedzkiego. Mimo systematycznego upadku miasta od czasu najazdu szwedzkiego w klasztorze kwitowało zarówno życie gospodarcze (był to spory kompleks gospodarczy), jak i religijne, czego owocem była jego rozbudowa na przełomie siedemnastego i osiemnastego wieku. Dekretem cesarza Józefa II w 1781 roku, już po pierwszym rozbiore Polski w 1772r., zniesiona została małopolska prowincja bernardynów w granicach ziem zajmowanych przez Austriaków, jakkolwiek klasztor tarnowski jeszcze istniał. W 1765r. powołana została formalnie diecezja tarnowska, a równoległe tzw. Fundusz Religijny, który zaczął przejmować majątki kościelne. Decyzją z 20 maja 1789r., władze austriackie zlikwidowały klasztor, zaś zakonnikom pozwolono przenieść się doopuszczonego wcześniej klasztoru Bernardynów. Klasztor użytkowano na przełomie XVIII i XIX w. na rozmaite cele, nie mamy do końca pewności na jakie. Zasadnicze zmiany nastąpiły z końcem XVIII w. Klasztor spłonął w latach 1809 i 1814, po których to niezliczonych został opuszczony, jakkolwiek z pewnością przetrwały elementy konstrukcyjne kościoła i klasztoru. Dopiero w l. 1823-25 zapadła decyzja dokonania gruntownej przebudowy całego kompleksu w tym zabudowy kościoła na nową siedzibę Sądu Śluzkiego (Forum Nobilium). Na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych XX wieku adaptowano mocno zużyty budynek sądu na siedzibę tarnowskiego magistratu, który urzędował w w latach 1931-1960. Później budynek zajmowały przeróżne instytucje: dyrekcja inwestycji, muzeum, archiwum, PCK, Towarzystwo Przyjaciół Lwowa, Polski Związek Emerydów i Rencistów. Budynek przy ul. Bernardynskiej 24, dawny kościół klasztoru Bernardynów do dziś zachowuje charakter administracyjny, za wyjątkiem parteru - części dolnej dawnego prezbiterium, oddanego w 1964 r. parafii kościoła polskokatolickiego p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego.

Franciscans observers also known as the Bernardines were brought to the city by Jan Amor Tarnowski in 1459. The monastery was erected in accordance to the Bernardine principles, located outside of the city and occupied one of the gardens adjacent to the southern part of the city wall. Originally, monastery was most likely a wooden one, and treated as a temporary building, right from the beginning. In 1468, construction of a brick monastery complex, with its own defense wall, was started by Jan Amor, and lasted until the end of the 15th century. Building begun with construction of a monastery church, later the monastery house and the protective wall were added. In most likelihood construction was financed by the above mentioned owner of the city, however monks also participated in this undertaking. Antoni from Jarocin is noted as the monk in charge of constructing the monastery. Completion of the monastery most likely took place around 1499, however the process of fitting the newly constructed buildings lasted much longer. Three winged cloister, which along with the church, closed a space around a rectangular courtyard, was adjacent to the south side of the church. Vestry was located on the ground floor of the east wing, adjacent to the presbytery. It also served as a passage from the cloister to the monastery and most likely contained a separate treasury. The whole complex showed typical characteristics of Bernardine construction. In a group of Bernardine defensive complexes, which were erected at the same time or a little bit later, a characteristic grouping of buildings around a rectangular courtyard, in which the church was usually located on the north side, just like in Tarnów, can be observed. Tarnów church burned down, for the first time, in 1614, and was pillaged during the Swedish Deluge. Despite a systematic downfall of the city, from the Swedish invasion, economic (because it was a large economic complex) and religious life, thrived in the monastery. This in turn lead to further development of the complex between the 17th and the 18th century. By the decree of the Emperor Joseph II, from 1781, after the first partition of Poland in 1772, Malopolska province of the Benedictine Order was disbanded, within the borders of the lands controlled by Austrians. Nonetheless monastery continued to exist. In 1758 Tarnów Diocese was formally created, at the same time a Religious Fund, which started to take over church properties, was brought into existence. Decision, from the 20th of May 1789, issued by Austrian authorities, closed the monastery, and the monks were allowed to move into a building abandoned by Bernardine Sisters. Between the 18th and the 19th century, the monastery was used for various purposes, although we are not exactly sure as to what they actually were. Major changes took place at the end of the 18th century. The monastery burned down in 1809 and 1814, after which it was abandoned, however the structural elements of the church and the monastery remained in their entirety. Between 1823 and 1825 decision to reconstruct the whole complex was made, this included conversion of the church into a court of law (Forum Nobilium). Between twenties and thirties of the 20th century, court was converted into a city hall, which resided here between 1931 and 1960. Later the building was occupied by various institutions: investment board, museum, archives, Polish Red Cross, Friend of Lwów Association, Polish Retired and Pensioner's Union. The Building at Bernardynska 24, an old church from the Bernardine monastery retains an administrative character up till now, with the exception of the ground floor, part of the old presbytery, which was transferred to the Polish Catholic Church of the Holy Cross.

Die Franziskaner, Bernhardiner genannt, wurden in die Stadt von Jan Amor Tarnowski im Jahre 1459 gebracht. Das Kloster wurde nach der bernardineschen Regel errichtet, d.h. außerhalb der Stadt und mit einem Garten belegt, der an dem südlichen Mauerabschnitt anliegt. Ursprünglich war das wahrscheinlich hölzerne Kloster, von Anfang an nur als vorläufig gehalten, 1468 hat Jan Amor Tarnowski mit dem Bau des Klosterkomplexes angefangen, der mit einer Schutzmauer umgeben war. Diese Arbeiten haben bis zum 15. Jahrhundert gedauert. Die Arbeiten wurden mit dem Bau der Ordenskirche angefangen. Dann wurden das Ordenshaus und die Schutzmauer gebaut. Der Bau ist mit gewissen Schwierigkeiten. Der Besitzer der Stadt finanziert worden, wie auch immer hatten daran einen großen Anteil die Ordensbrüder. Der Baumeister war der Mönch Antoni aus Jarocin. Die endgültige Beendigung der Bauarbeiten dürfte wahrscheinlich um das Jahr 1499, die Ausstattung des ganzen Komplexes und seine Entwicklung dauerte jedoch viel länger. An der Kirche an der südlichen Seite halfete ein dreiflügeliges Kloster, das zusammen mit der Kirche die Fläche des rechteckigen Innenhof-Gartens schloss. Im Erdgeschoss des östlichen Flügels, in Berührung mit der Wand des Presbyteriums, befindet sich eine Sakristei, die zugleich einen Durchgang vom Kloster zur Kirche darstellt. Es wurde eine separate Schatzkammer untergebracht. Der ganze Komplex wies die typischen Merkmale des bernardineschen Baues aus dieser Periode nach. In der Gruppe der bernardineschen Klöster die parallel, oder etwas später entstanden sind, hat sich ähnlich wie in Tarnów eine charakteristische Komposition von Gebäudekomplexen entwickelt, die um einen rechteckigen Innenhof-Garten gruppiert waren und in der sich die Kirche im nördlichen Teil befand. Die Tarnower Kirche ist zum ersten Mal im Jahre 1614 niedergebrannt worden, dann wurde sie während der schwedischen Sintflut ausgeplündert. Trotz der systematischen Stadtverfalls blühte im Kloster sowohl wirtschaftliches, als auch religiöses Leben. Es war ein großer Wirtschaftskomplex, wovon der Ausbau um die Wende des 17. zum 18. Jahrhunderts zeugt. Mit dem Erlass des Kaisers Joseph II. im Jahre 1781, schon nach der ersten Teilung Polens im Jahre 1772 wurde die bernardinesche Provinz in Kleinpolen auf den österreichischen Besatzungsgebieten beseitigt, obgleich das Tarnower Kloster noch existierte. 1765 wurde formell die Tarnower Diözese ins Leben gerufen mit dem parallelen Religiösen Fonds, der das kirchliche Vermögen zu übernehmen begann. Mit dem Beschluss vom 20. Mai 1789 wurde das Kloster von der österreichischen Behörde beseitigt. Es wurde den Ordensbrüdern erlaubt, ins früher verlassene Kloster umzuziehen. Das Kloster diente um die Wende des 18. und 19. Jahrhunderts verschiedenen Zwecken. Bis heute weiß man nicht genau welchen. Grundsätzliche Veränderungen folgten Ende des 18. Jahrhunderts. Das Kloster ist in den Jahren 1809 und 1814 niedergebrannt worden. Nach diesem Unheil wurde es verlassen, obgleich die Konstruktionselemente der Kirche und des Klosters dieses überstanden haben. Erst in den Jahren 1823-25 hat man den Entschluss gefasst, den ganzen Komplex gründlich umzubauen. Die Kirche wurde zum Sitz des Adelsgerichts (Forum Nobilium) umgebaut. Um die Wende der 20-er und 30-er Jahre des 20. Jahrhunderts wurde das verfallene Gerichtsgebäude zum Sitz des Tarnower Magistrats umgebaut, der hier in den Jahren 1931-1960 amtierte. Danach wurde das Gebäude von verschiedenen Institutionen belegt: von der Investitionsführung, von einem Museum, einem Archiv, vom Polnischen Roten Kreuzes, von der Gesellschaft der Freunde Lembers und vom polnischen Verband der Rentner und Ruheständigen. Das Gebäude an der Bernardynska-Straße 24, die frühere Kirche des Bernhardinerklosters, erhält bis heute den Verwaltungscharakter, außerhalb des Erdgeschosses, des unteren Teil des Presbyteriums, der im Jahre 1964 der Pfarrei der Kirche der Erhöhung des Heiligen Kreuzes abgegeben wurde.

- SZLAK RENESANSU
- SZLAK GEN. J. BEMA
- SZLAK ŻYDÓW
- SZLAK SZCZEPANIKA

Pomnik Władysława Łokietka ■ King Władysław Łokietek monument ■ Das Denkmal von König Władysław Łokietek ■

Władysław Łokietek, Król Polski, panował w latach 1320-1333. Jeden z sześciu koronowanych władców Dynastii Piastów. Zjednoczył Polskę po okresie rozbięcia dzielnicowego. Dbał o rozwój gospodarczy kraju. W dniu 7 marca 1330 roku wydał Spycymirovi Leliwicie, wojewodzie krakowskiemu dokument lokacyjny dla Tarnowa. Dokument ten pozwalał na lokowanie miasta Tarnowa na prawie magdeburskim, z władzą sądową wójtowską – ławniczą i samorządem. Dokument ten został wydany za liczne usługi i zasługi (servicia plurima et merita) świadczone przez komesa Spycymira na rzecz króla Władysława Łokietka oraz męstwo w bitwie z Węgrami. Spycimir założył miasto na wzgórzu dominującym nad najbliższą okolicą (226 m n.p.m.). Najstarsza kopia tego dokumentu znajduje się w Muzeum Czartoryskich w Krakowie, druga, młodsza w zbiorach Muzeum Okręgowego w Tarnowie. W tylnej części placu można zobaczyć tarnowską kopię aktu lokacyjnego.

Średniowieczny układ starego Tarnowa zachował się do dzisiejszych czasów. Podstawą rozwoju miasta był szlak handlowy prowadzący z Niemiec na Ruś, krzyżujący się ze szlakiem biegnącym z Węgier na wybrzeże Bałtyku. Tarnów był miastem prywatnym do roku 1787. Największy rozwój miasta przypada na wiek XVI. Dziedzicem Tarnowa był wówczas Jan Tarnowski, hetman wielki koronny, znakomity gospodarz i organizator. W roku 1536, w obrębie murów stało 200 domów mieszczkańskich i mieszkało około 2 tys. mieszkańców. W latach 1567-1787, czyli w ciągu 220 lat, liczne pożary, zarazy, następne wojny, a przede wszystkim chciwość właścicieli, zrujnowały dobrobyt miasta. Ponownie miasto zaczęło się rozwijać dopiero od końca XVIII w. W 1782 r. stało się siedzibą powiatu, w 1786 r. siedzibą biskupstwa. Stacjonował tutaj również liczny garnizon wojska. XIX wiek to okres prowadzonych z rozmachem prac urbanizacyjnych. W 1870 r. Tarnów liczył już 21.779 mieszkańców i był trzecim miastem pod względem liczby ludności w tej części kraju po Lwowie i Krakowie. Gdy wybuchła I wojna światowa, w sierpniu 1914 roku, tarnowianie chętnie pospieszyli do Legionów Polskich. Dnia 31 października 1918 r. o godzinie 7.31 Tarnów, jako pierwsze miasto w Polsce odzyskał niepodległość. W okresie II Rzeczypospolitej, w latach 1918-1939 miasto dalej się rozrastało, by stać się ważnym ośrodkiem przemysłowym. W dniu 28 sierpnia 1939 r., na dworc kolejowym w Tarnowie, wybuchła bomba zegarowa, pozostawiona przez niemieckiego dywersanta w wyniku czego zginęło 20 osób. Można więc powiedzieć, że II Wojna Światowa zaczęła się w Tarnowie. W dniu 14 czerwca 1940 roku, spod żydowskiej łaźni ulicami Wałową, Krakowską na dworzec towarowy i dalej pociągiem wyruszył pierwszy transport do obozu zagłady w Oświęcimiu (Auschwitz). Więźniowie z Tarnowa (728 osób) byli pierwszymi ofiarami obozu – mieli najniższe numery. Po wojnie Tarnów był miastem powiatowym w woj. krakowskim. W roku 1975, w wyniku reformy administracyjnej kraju, Tarnów został siedzibą województwa. Miasto stało się ważnym ośrodkiem administracyjnym, gospodarczym i kulturalnym regionu. Liczba ludności przekroczyła 120 tysięcy. Z dniem 1 stycznia 1999 r. miasto straciło status województwa. Obecnie jest siedzibą dwóch powiatów: grodzkiego i ziemskiego w woj. małopolskim.

Uchwałą nr XXI/311/2008 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 15 maja 2008 roku Radni Miasta Tarnowa V kadencji wyrazili zgodę na wzniesienie pomnika Króla Władysława Łokietka przy ul. Wałowej 7. Inicjatorem i fundatorem pomnika jest Izba Przemysłowo – Handlowa w Tarnowie. Renowację placu sfinansował inwestor Centrum Handlowo-Uslugowego Galeria Tarnovia TK Development. Odsłonięcie nastąpiło w dniu 2 lipca 2009 roku staraniem samorządu miasta Tarnowa. Autorem pomnika jest profesor krakowskiej ASP Czesław Dźwigaj. Podobno dotknięcie prawą ręką buta Króla Władysława przynosi szczęście i pozwala spełnić marzenia.

Władysław Łokietek ruled Poland in the years 1320 – 1333. He was one of the six kings of Piastów Dynasty. He has re-united Poland after 182 years of fragmentation period and paid much attention to economic growth of his country. On 7 March 1330, king Łokietek issued to Spycimir Leliwita document granting Tarnów city rights. It allowed location of the town on Magdeburg Law, introducing the right to self-governance and criminal court. The document was issued in recognition of numerous services and contributions (servicia plurima et merita) Spycimir had made to the King Władysław Łokietek and his courage in a battle against Hungarians. Spycimir has located town on a top of a hill (226 m above sea level). The oldest copy of the document is kept at Czartoryskich Museum in Kraków and the second one in Regional Museum in Tarnów.

Tarnów has preserved its medieval town layout until today. From the beginning, economic growth of the town depended on a trade along two routes crossing right by its borders: from Germany to Kievan Rus' and from Hungary to Baltic Sea. Tarnów was private city until 1787.

Sixteenth century was period of the greatest development of the city. The then-owner of Tarnów was Jan Tarnowski, the Grand Hetman of the Crown, great contriver and just master. In 1536 population of the city reached 2.000 and the citizens owned 200 houses within city walls.

In the years from 1567 until 1787 numerous fires, plagues, wars and most of all greed of the city owners ruined Tarnów. City started to recover in the late 18th century. In 1782 Tarnów became the seat of powiat, (county), and in 1786 bishopric seat was established there. An army garrison was quartered in Tarnów as well.

Nineteenth century was the period of large-scale urban investments. The population of the city reached 21.779 in 1870, making Tarnów third largest city in this part of Poland, after Lwów and Kraków. After the outbreak of the First World War, in 1914, citizens of Tarnów willingly joined Legiony Polskie, first polish military formation in the 20th century. On 31 October 1918, at 7:31 a.m., Tarnów regained its independence as the first city in Poland. For the period 1918-1939, during the Second Republic, the city continues to grow and becomes an important industrial center.

On 28 August 1939, at the railway station in Tarnów, a time-bomb left by a German saboteur exploded, killing 20 people. It can therefore be said that World War II began in Tarnów. On 14 June 1940, prisoners from Tarnów were sent to the Auschwitz Concentration Camp. 728 people were taken from the Jewish bath house, walked along Wałowa and Krakowska streets and down to the train station for their last journey. Those people were the first victims of Auschwitz death camp and were assigned the lowest numbers.

After the World War II Tarnów was a district city in Kraków province. Administrative reform of 1975 made city the capital of Tarnów province. Tarnów became an important administrative, economic and cultural center. The population exceeded 120 000. But with another reform, in 1999, Tarnów was incorporated into Małopolska province, losing its capital status. Today Tarnów is the seat of both city county and land county.

On 15 May 2008 members of the Tarnów City Council passed a resolution No XXI/311/2008 allowing the erection of the statue of king Władysław Łokietek on 7 Wałowa Street.

Chamber of Commerce in Tarnów, TK Development – developer of Tarnovia Shopping Mall and the Local Government of Tarnów has contributed to creation of the monument and its surroundings. The unveiling ceremony took place on 2 July 2009. The author of the statue is Czesław Dźwigaj, professor of the Academy of Fine Arts in Kraków.

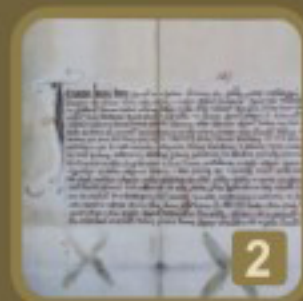
It is believed that touching King's shoe with right hand brings luck and makes dreams come true.

Der polnische König Władysław Łokietek, regierte in den Jahren 1320 – 1333. Einer der sechs gekrönten Herrschern aus der Dynastie der kujawischen Piasten. Er hat Polen nach dem Zerfall in Teilherzogtümer wiedervereinigt. Die Wirtschaftsentwicklung des Landes war ihm sehr wichtig. Am 7. März 1330 gewährte er dem Woiwoden von Kraków Spycimir Leliwita, für seine zahlreiche Verdienste zugunsten des Königs Władysław Łokietek (servicia plurima et merita) und seine Tapferkeit im Kampf gegen die Ungarn, das Dokument zur Gründung der Stadt Tarnów. Das Dokument erlaubte die Stadt Tarnów nach Magdeburger Recht zu gründen. Spycimir errichtete die Stadt auf dem die nähere Umgebung überragenden Hügel (226 m ü. NHN). Die älteste Kopie des Dokuments befindet sich im Czartoryski – Museum in Kraków, die zweite jüngere, in den Sammlungen des Bezirksmuseums in Tarnów. Im hinterem Teil des Platzes (hinter dem Denkmal) kann man die Kopie des Gründungsakts sehen.

Der mittelalterlicher Aufbau der Tarnower Altstadt ist bis in die heutige Zeit erhalten geblieben. Die Grundlage für die Entwicklung der Stadt war die von Deutschland nach Russland führende Handelsroute, die sich in Tarnów mit der Handelsroute zwischen Ungarn und der Ostsee kreuzte. Tarnów war bis 1787 eine Privatstadt. Der Inhaber der Stadt war damals ein hervorragender Hausherr und Unternehmer Hetman Jan Amor Tarnowski. Im Jahre 1536 gab es innerhalb der Stadtmauer 200 Bürgerhäuser. Die Einwohnerzahl betrug 2 Tsd. In den Jahren 1567 bis 1787, also innerhalb von 220 Jahren, verfiel die Stadt sehr stark durch zahlreiche Brände, Peste, Kriege und vor allem durch die Gier der Eigentümer. Erst Ende des 18. Jahrhunderts fing die Stadt langsam an, sich wieder zu entwickeln. Im Jahre 1782 wurde die Stadt Sitz des Kreises, im Jahre 1786 Sitz des Bistums. In Tarnów stationierte auch eine zahlreiche Militärgarnison. Das 19. Jh. war die Zeit der großen Urbanisierungsarbeiten. Im Jahre 1870 zählte Tarnów 21.779 Einwohner und war die drittgrößte Stadt nach Lwów und Kraków. Im September 1914, als der Erste Krieg ausbrach, traten die Tarnower der Polnischen Legionen bei. Am 31. Oktober 1918 um 7 Uhr 30, hat Tarnów, als die erste polnische Stadt, die Unabhängigkeit wiedererlangt. In den Jahren der Zweiten Republik (1918-1939) entwickelte sich die Stadt immer weiter und wurde ein wichtiges Industriezentrum. Am 28. August 1939 ist am Bahnhof in Tarnów eine Zeitbombe explodiert, die von einem deutschen Saboteur gelegt wurde. 20 Menschen kamen bei diesem Anschlag ums Leben. Man kann also sagen, dass der Zweite Weltkrieg in Tarnów angefangen hatte. Am 14. Juni 1940 fand, vom jüdischen Badehaus aus, der erste Transport nach Auschwitz ins Vernichtungslager statt. Die KZ-Häftlinge (728 Personen aus Tarnów) waren die ersten Opfer des Konzentrationslagers, sie hatten die niedrigsten KZ-Nummern. Nach dem Krieg war Tarnów eine Kreisstadt in Kleinpolen. Im Jahre 1975, infolge einer Verwaltungsreform wurde Tarnów zum Sitz der Woiwodschaft. Die Stadt wurde zu einem wichtigen Verwaltungs- Wirtschafts- und Kulturzentrum der Region. Die Einwohnerzahl überschritt 120 Tsd. Am 1. Januar 1999 verlor die Stadt den Status der Woiwodschaft. Zur Zeit ist Tarnów der Sitz vom Land- und Sitzkreis in Kleinpolen.

Gemäß des Beschlusses XXI/311/2008 des Tarnower Stadtrates vom 15. Mai 2008 erteilten die Stadtratsmitglieder die Zustimmung für die Errichtung des Denkmals des Königs Władysław Łokietek in der Wałowa – Straße 7. Das Denkmal samt der Umgebung entstand dank der Tarnower Industrie- und Handelskammer, TK Development (Investor des Einkaufszentrum Galeria Tarnovia) und der Selbstverwaltung der Stadt Tarnów. Die Enthüllung des Denkmals erfolgte am 2. Juli 2009. Professor der Krakower Kunsthochschule Czesław Dźwigaj ist der Autor des Denkmals. Das Berühren mit der rechten Hand des Schuhs des Königs soll Glück bringen und Wünsche erfüllen.

- SZLAK RENESANSU
- SZLAK GEN. J. BEMA
- SZLAK ŻYDÓW
- SZLAK SZCZEPANIKA

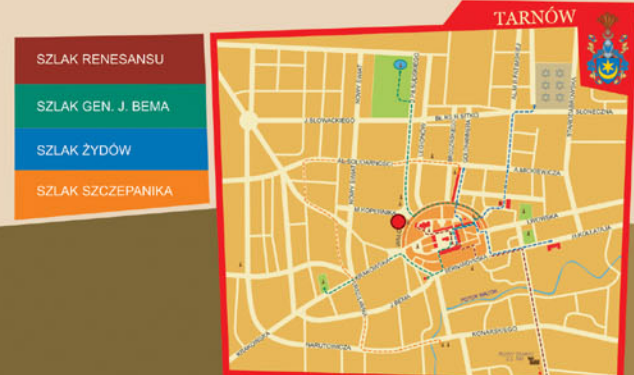

Budynki przy ulicy Walowej 10 powstał specjalnie na potrzeby Kasy Oszczędności miasta Tarnowa, która była pierwszą i przez kilkadziesiąt lat jedną z najpoważniejszych instytucji finansowych miasta. Kasa owa wspomagać miała drobny handel, rzemiosło i przemysł miejscowy, jednocześnie kredytując inwestycje miejskie i przeznaczając część zysków na wsparcie rozmaitych instytucji społecznych w Tarnowie oraz inicjatyw kulturalnych. Gmach powstał w latach 1880-1882 według projektu Karola Polityńskiego, jednego z najwybitniejszych projektantów miasta Tarnowa, budowniczego miejskiego. Początkowo postanowiono budować siedzibę nie tylko dla samej Kasy, ale także dla innych władz autonomicznych, abowiem Magistrat myślał w owym czasie o nowej siedzibie i deklarował wsparcie finansowe dla inwestycji. W końcu jednak sama Kasa 3 lutego 1880 roku zakupiła posesję przy ulicy Walowej. 31 marca tego samego roku postanowiono, że w projektowanym budynku parter zajmować będzie Kasa Oszczędności Miasta Tarnowa, zaś piętro przeznaczone będzie na salę koncertową i balową. Budowa napotykała na przeszkody - kwestionowano umiejętności budowniczych oraz materiał używany do postawienia gmachu. Sprzeciw powstał także wobec faktu zatrudnienia krakowskiego inżyniera, Jana Krzyżanowskiego, na stanowisku kierownika budowy. Oto co na ten temat pisał tarnowski „Pogon” z 1 maja 1882 roku: „Budowa gmachu dla Kasy Oszczędności, która ma być ukończona i oddana w lipcu, natrafia ciągle na nowe przeobrażenia i nowe pomysły. Oprócz różnych niedokładności popolepionych wewnątrz gmachu, murarze zaczęli wyrębać otwory okien, które teraz okazały się za małe. Nie trzeba znawcy by zauważyć, że cała budowa się osłabi przez wyrabianie kilkadziesiąt okien, zwłaszcza gdy wyrębać zaczęła wewnątrz w półkole skłapione otwory na czworogianiste żaluzje okienne. Również kamień piaskowiczy użyty do budowy jest mało zwarty, okruszyć go można ręką. Kamieniarze podczas obrabiania odpadłe kawałki latali cementem. Dlaczego nie powierzono budowy twórcy planu, ale powierzono budowniczemu z Krakowa, który dojeżdżając do Tarnowa nie mógł wskazywać dogłębnie i wykonać według planów? Ot, zwykły to naszych budowli publicznych”. Jest to budowa skonstruowana z dwu przynajmiejących się brył, w stylu neorenesansowym z bardzo bogatą dekoracją szkatułkową. Budynki tworzą serię najbardziej okazałych budowli epoki historyzmu i eklektyzmu w Tarnowie. Gmach tarnowskiej Kasy Oszczędności jako budowa planowa stawiana przez miejscowe środowisko, w przeciwieństwie do budowli rządowych jakie wznoszono wówczas w mieście, miał wyjątkowo reprezentacyjny charakter. Pomysłany był jako swoiste centrum finansowe i kulturalne miasta. Spełniał rolę przez niemal sześćdziesiąt lat, do 1939 roku. Po wojnie także w tym budynku siedzibę miało kilka instytucji kulturalnych. W gmachu, oprócz Kasy Oszczędności, mieściły się także, obok lombardu, prywatne szkoły muzyczne. Od 1951 roku, przez trzydzieści sześć lat, gospodarzem budynku był Bank PKO. Oprócz państwowego banku ulokowało się tutaj także Biuro Wystaw Artystycznych, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Tarnowskiej (do 1990 roku), Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza, Tarnowskie Towarzystwo Muzyczne. Dwa lata po przemianach ustrojowych, w 1991 roku, wszystkie wspomniane instytucje zostały wyprowadzone z budynku, który na własność został przejęty przez Bank Przemysłowo-Handlowy.

Building located on the 10 Walowa street was constructed especially for the purposes of Tarnów Savings-Bank, which was the first, and for tens of years, one of the biggest financial institution in the city. The main aim of the savings-bank was to support small trade, craftsman and local industry, at the same time it was to credit city investments and allocate part of its profits for support of various social institutions and cultural initiatives in Tarnów. The building was erected between 1880 and 1882, according to the design created by Karol Polityński, one of the most prominent architects in Tarnów and a builder of the city. At the beginning, it was decided to construct headquarters, not only for the savings-bank but also for other authorities, as the local city hall thought about a new building and declared financial support for the investment. In the end, on the 3rd of February 1880, savings-bank bought the building on Walowa street and on the 31st of March, of the same year, it was decided that the ground floor will be designated for the savings-bank and the upper floor will be earmarked for a concert hall and a ballroom. Construction encountered various problems, building abilities and construction materials used, were questioned. There were also objections to employing a Kraków engineer, Jan Krzyżanowski, as a construction manager. This is what was written about the construction in Tarnów's "Pogon" on the 1st of May 1882: "Construction of a building for the savings-bank, which is to be finished in July, is constantly subject to constant changes and new ideas. Besides various imperfections inside the building, bricklayers started to make window openings, which now seem to be too small. It does not take a specialist, to see that the whole construction will be weakened by a dozen or so window openings, especially when they'll start making slots in the semicircle archways, for metal windows. Also sandstone used for construction, is not dense enough and can be chipped off by hand. During work, stoneworkers filled, chipped off pieces, with cement. Why was the construction, not entrusted to the designer but to a builder from Kraków, who has to travel to Tarnów and cannot oversee everything properly and execute according to plans? Well! That's fate of our public investments!" The building is made up of two penetrating structures, in a neo renaissance style, richly decorated. It represents one of the best example of eclecticism and historic styles in Tarnów. Building of the Tarnów savings-bank, had a particularly representative character and as a public building was, by the local community, set in opposition to governmental buildings which were erected in the city at that time. It was designated to be a financial and cultural center of the city and it served this purpose for almost 60 years, until 1939, although it was a home to several cultural institutions after World War II. In the building, next to the savings society, a pawnshop and a several private music schools, were located. Starting in 1951 the building was managed by PKO Bank for over 30 years. Along with the state bank, Exhibitions Office, Association of the Friends of Tarnów (until 1990), Adam Mickiewicz Literary Society and Tarnów Music Society, all resided in the building. Two years after regime changes, in 1991, all of the above mentioned institutions were moved out of the building, which was bought by Bank Przemysłowo-Handlowy.

Das Gebäude an der Walowa-Straße 10 wurde speziell für die Bedürfnisse der Sparkasse der Stadt Tarnów errichtet, die die erste und über einige Jahrzehnte eine der wichtigsten Finanzinstitution der Stadt war. Die Sparkasse hatte zum Ziel: den Kleinhandel, das Gewerbe und die Ortdindustrie zu unterstützen, in dem sie die Investitionen der Stadt kreditierte, wobei sie einen Teil des Gewinns für die Unterstützung von verschiedenen Sozial- und Kulturinitiativen der Stadt bestimmte. Das Gebäude wurde im Jahr 1882 nach einem Bauprojekt von Karol Polityński errichtet, eines der hervorragenden Bauarchitekten der Stadt Tarnów. Am Anfang wurde beschlossen, den Sitz nicht nur für die Sparkasse selbst zu bauen, sondern auch für die andere selbständige - Behörde. In dieser Zeit hat der Magistrat an den neuen Sitz gedacht und bot auch im Zusammenhang damit seine finanzielle Unterstützung für diese Investition an. Endlich hat aber selbst die Sparkasse am 3. Februar 1880 das Grundstück an der Walowa-Straße gekauft. Am 31. März 1880 hat man beschlossen, dass sich im entworfenen Gebäude im Erdgeschoss die Sparkasse befinden wird, dagegen wird der erste Stock für einen Konzert- und Ballsaal bestimmt. Der Bau stieß auf verschiedene Hindernisse: es wurden sowohl die Kenntnisse der Bauarbeiter, als auch das Baumaterial in Frage gestellt. Ein Widerspruch ist auch angesichts der Tatsache entstanden, dass der Baueingenieur Jan Krzyżanowski aus Kraków die Stelle des Bauleiters angetreten hat. Die Tarnower Zeitschrift "Pogon" vom 1. Mai 1882 hat folgendes dazu geschrieben: "Der Bau des Gebäudes der Sparkasse, das bis Ende Juli fertig gestellt sein sollte, stößt ständig auf neue Umformungen und Ideen. Außer seinen vielen Ungenauigkeiten, die innerhalb des Gebäudes gemacht wurden, haben die Maurer angefangen Fensteröffnungen zu hauen, die jetzt zu klein sind. Man braucht also kein Fachmann zu sein, um zu bemerken, dass das ganze Gebäude jetzt durch das Ausbauen von vielen Fenstern abgeschwächt wird, besonders wenn die gewölbten Öffnungen drinnen für Fenster und eiserne vierkantige Läden ausgehauen werden. Auch der Sandstein, der zum Bau angewandt wurde, ist nicht kompakt und lässt sich leicht mit der Hand zerbröckeln. Die Steinmetze haben die zerbröckelten Stücke mit Zement geflickt. Warum wurde mit dem Bau nicht der Schöpfer des Plans beauftragt, sondern ein Baumeister aus Kraków, der nicht alles beaufsichtigen konnte und nach dem Plan ausführen? So ist das Schicksal von unseren öffentlichen Gebäuden". Das Gebäude wurde mit zwei durchdringenden den Körpern konstruiert, im Neorenaissancestil, mit einer reichen Stuckverzierung. Das Gebäude gehört zu den prachtvollsten Bauten des Historismus und Eklektizismus in Tarnów. Die Sparkasse als öffentliches Gebäude wurde von den Einheimischen gebaut und im Gegensatz zu den Regierungsbauten, die damals in der Stadt errichtet wurden, hatte es einen außergewöhnlich Repräsentativcharakter. Es ist als eine Art des Finanz und Kulturzentrens der Stadt gedacht worden, das fast 60 Jahre, bis 1939 seine Rolle erfüllte, obwohl es hier auch nach dem Krieg den Sitz von ein paar Kulturinstitutionen gab. In diesem Gebäude befanden sich auch außer der Sparkasse ein Leihhaus und die privaten Musikschulen. Seit 1951 hatte hier ihren Sitz die Bank PKO (Allgemeine Sparkasse). Neben der staatlichen Bank befand sich hier auch damals, das Büro der künstlerischen Ausstellung, die Gesellschaft der Freunde Tarnows (bis 1990), die Adam Mickiewicz literarische Gesellschaft und die Tarnower Musikgesellschaft. 2 Jahre nach der Systemumwandlung 1991 wurden alle von diesen Institutionen aus dem Gebäude entfernt, das jetzt von der Bank BPH (Gewerbe- und Handelsbank) übernommen wurde.

Thanks to the efforts of Tarnów's Bishop Leon Wałęga, on the 1st of February 1904, first two priests from the Gathering of Missionaries arrived in Tarnów. They stayed on Bernardyńska street and held services in the St Mary's Church in the Burek. Excellent spot for construction was chosen and soon after construction began. Land for the church and the house was donated by Princess Konstanca Sanguszko from Gumniska. It was build thanks to contributions from the Tarnów Diocese as well as Poles from America and Prussia. The church was named in accordance with the wishes of the church founder, Princess Sanguszko. The building was erected between 1904 and 1906, according to architectural designs of Jan Sas-Zubnycki and under a watchful eye of Augustyn Tarkowski. It was blessed on the 1st of September 1907 and consecrated on the 4th of October 1908 by Bishop Leon Wałęga. In 1944 the church was damaged during hostilities and later renovated. It is a neo-gothic building, constructed from bricks and stone, covered with roof tiles and sheet metal, it has three naves a transept, chapels and a double tower massif. Church is equipped with mostly gothic furnishings, made by the Ferdynand Stuferserr company from Tyrol. Internal polychromy, figures and ornaments, were made in 1934 and were later renovated in 1955 by Jakub Beres. Stained-glass windows in the transept were made according to plans by Jan Matejko. Up until the outbreak of the World War II, it was used by Polish Army as a garrison church. In 1976 the presbytery was changed in order to accommodate the renewed liturgy. South-western Tarnów belongs to the Holy Family Parish, and it is the biggest Parish in the city. Parish Chronicles date back to 1903 and the birth register dates back to 1911.

Dank den Bemühungen des Tarnower Bischofs Leon Wałęga, sind am 1. Februar 1904 in Tarnów zwei Priester aus der Kongregation der Missionare angekommen. Sie haben in der Bernardyńska-Straße gewohnt, die Gottesdienste haben sie in der Kirche der Heiligen Jungfrau Maria im Stadtviertel „Burek“ gehalten. Ein hervorragender Platzierungsort wurde für die Kirche gewählt. Die Fürstin Konstanca Sanguszko aus Gumniska stiftete das Grundstück und das Haus, damit die Kirche gebaut werden konnte. Die Großzügigkeit der Tarnower Diözese und der Polen aus den USA und Preußen hat dazu beigetragen. Der Name der Kirche war der Wunsch der Stifterin der Fürstin Sanguszko. Das Gebäude wurde in den Jahren 1904-1906 nach einem Bauprojekt des Architekten Jan Sas-Zubnycki errichtet unter der Leitung des Baumeisters Augustyn Tarkowski. Das Gebäude wurde dann am 1. September 1907 geweiht und am 4. Oktober 1908 von dem Bischof Leon Wałęga konsekriert. Im Jahre 1944 wurde die Kirche beschädigt durch den Krieg, dann aber wurde sie renoviert. Die Kirche ist ein neogotischer Bau aus dem Backstein mit Dachziegel und Blech bedeckt, dreischiffig, mit einem Querschiff, Kapellen und zwei Türmen. Die Ausstattung der Kirche ist meist neogotisch, die bei der Firma von Ferdynand Stuferserr in Tirol hergestellt wurde. Die figurale und ornamentale Polychromie der Innenausstattung wurde im Jahre 1934 fertig gestellt und im Jahre 1955 von Jakub Beres erneuert. Die Glasfenster im Querschiff wurden nach dem Projekt von Stefan Matejko ausgeführt. Bis zum Ausbruch des Krieges hat die Kirche der polnischen Armee als Garnisonkirche gedient. Im Jahre 1976 wurde das Presbyterium an die Anforderungen der neuen Liturgie angepasst. Zu dem Pfarrbezirk der Heiligen Familie gehört der süd-westlicher Teil von Tarnów. Das ist die größte Pfarrgemeinde in Tarnów. Die Chronik der Pfarrei wird schon seit 1903 geführt und die Urkundenbücher seit 1911.

Die Kirche ist ein neogotischer Bau aus dem Backstein mit Dachziegel und Blech bedeckt, dreischiffig, mit einem Querschiff, Kapellen und zwei Türmen. Die Ausstattung der Kirche ist meist neogotisch, die bei der Firma von Ferdynand Stuferserr in Tirol hergestellt wurde. Die figurale und ornamentale Polychromie der Innenausstattung wurde im Jahre 1934 fertig gestellt und im Jahre 1955 von Jakub Beres erneuert. Die Glasfenster im Querschiff wurden nach dem Projekt von Stefan Matejko ausgeführt. Bis zum Ausbruch des Krieges hat die Kirche der polnischen Armee als Garnisonkirche gedient. Im Jahre 1976 wurde das Presbyterium an die Anforderungen der neuen Liturgie angepasst. Zu dem Pfarrbezirk der Heiligen Familie gehört der süd-westlicher Teil von Tarnów. Das ist die größte Pfarrgemeinde in Tarnów. Die Chronik der Pfarrei wird schon seit 1903 geführt und die Urkundenbücher seit 1911.

- SZLAK RENESANSU
- SZLAK GEN. J. BEMA
- SZLAK ŻYDÓW
- SZLAK SZCZEPANIKA

Park miejski w Tarnowie założono w 1866 r. Franciszek Herzig stwierdza: „W tym roku urządzono na gruncie podarowanym przez miasto z folwarku podmiejskiego Podwale Dyksonówka, strzelnicę towarzystwa strzeleckiego i postanowiono obok tej strzelnicy urządzić park”. Autorem założenia ogrodowego był Antoni Schmidt, ogrodnik z Krosna. Obszar parku nie uległ zmianom przez dłuższy okres czasu, jednak jego plan wewnętrzny stopniowo się komplikował. Na planie miasta z ok. 1878r., widoczny jest ówczesny zarys wewnętrznego ukształtowania parku. Ogród założono na podmokłych, północnych peryferiach miasta, na malowniczym, szerokim, zbliżonym do prostokąta pasie ziemi. Teren ten posiadał w części południowej wzniesienie z krótkim i stromym zboczem południowym oraz długim i łagodnym stokiem północnym. Całość przestrzeni ogrodowej, podzielona została na ogród spacerowy od wschodu i ogród gospodarczy od zachodu. Ogród gospodarczy dzielił się na część w której znajdowały się szkółki drzew ozdobnych i owocowych oraz warzywną, położoną w północno-zachodniej części. W południowo-zachodniej części stała strzelnica Towarzystwa Strzeleckiego, a także obwałowana strzelnica na wolnym powietrzu, biegnąca od budynku towarzystwa na północ. Brama główna parku znajdowała się niegdyś na rogu ulic Seminaryjskiej (Piłsudskiego) i Kurkowej (Słowackiego). Do takiego układu nawiązywał plan parku. Równoległe do tych dróg biegły dwie proste aleje, tworząc swego rodzaju przejście kompozycyjne do dalszego, nieregularnego już, układu alei parkowych. Układ wewnętrzny alei, trawiastych dywanów i skupin krzewów zawierał szereg elementów niespodzianki, zmiennych planów widokowych, powodowanych przez odpowiednie rozstawienie kulis. Dziś do Parku Strzeleckiego wejść można czterema bramami, dwiema od ulicy Romanowicza oraz po jednej od strony ulic Słowackiego i Piłsudskiego. Obecnie park stanowi miejsce spacerów rodzinnych tarnowian.

Municipal park in Tarnów was set up in 1866. Franciszek Herzig states: "This year, on the grounds of an old Podwale Dyksonówka farm, donated by the city, a shooting range for the shooting association was established, it was also decided that a park will be setup right beside the range." The author of the park's design was Antoni Schmidt, a gardener from Krosno. The park did not undergo any changes for a longer period of time. However its internal layout kept getting more complicated with time. On a city map from around 1878 internal layout of the park can be seen. Garden was located on a swampy and picturesque rectangular piece of land in the northern side of the city. This land was, in its southern part, elevated with a short and steep southern slope and an easy and long northern slope. Garden area was divided into a walking garden on the east and a working garden on the west. Working garden was divided into a tree nursery and a vegetable garden located in the north-western side. Shooting range building was located in the south-western part and an open range was located right next to it to the north. Main gate was located on the corner of Seminaryjska (Piłsudskiego) and Kurkowa (Słowackiego) streets. Park's plan tied into this setup through two straight avenues which ran perpendicularly to these two roads, creating a passage to a further, irregular, layout of park's alleys. Internal layout of avenues, grass carpets and bushes, contained countless surprises and changing views, brought about by a specific location of hedges. Today Strzelecki park is accessible through 4 main gates, two of those are located on Romanowicza street, and one on Słowackiego and one on Piłsudskiego streets. Currently Strzelecki Park is a place where Tarnów's families go for family walks.

Der Stadtpark in Tarnów wurde 1866 angelegt. Franciszek Herzig stellt fest: „In diesem Jahr hat man auf dem Grundstück, das von der Stadt geschenkt wurde vom stadtnahen Vorwerk „Podwale Dyksonówka“ einen Schießstand der Schützengesellschaft errichtet und man hat auch beschlossen einen Park anzulegen". Der Autor der Parkgründung war ein Gärtner aus Krosno, Antoni Schmidt. Das Parkgelände hat sich über die längere Zeit nicht verändert. Sein Innenplan hat sich aber stufenweise kompliziert. Auf dem Stadtplan aus dem Jahre 1878 ist der Umriss der inneren Struktur zu erkennen. Der Garten wurde am sumpfigen, nördlichen Stadtrand, auf einem malerischen breiten, von der Form her ähnlich einem Rechteck Erdstreifen angelegt. Das Gelände hatte im südlichen Teil eine Anhöhe mit einem kurzen und steilen Südhang und einem langen und milden Nordhang. Die ganze Parkfläche wurde in den Spaziergarten vom Westen und den Wirtschaftsgarten vom Osten geteilt. Der Wirtschaftsgarten bestand aus einem Teil, wo sich Zier- und Obstbaumschulen befanden und der Gemüsegarten im nordöstlichen Teil gelegen. Im südöstlichen Teil standen der Schießstand der Schützengesellschaft und auch ein verschanzter Schießstand unter freiem Himmel, die von dem Gebäude der Gesellschaft Richtung Norden verlief. Das Haupttor des Parks befand sich an der Ecke der Seminaryjska (Piłsudskiego)-Straße und Kurkowa (Słowacki)-Straße. Der Parkplan bezog sich auf solches Straßennetz. Parallel zu diesen Straßen verliefen 2 einfache Alleen, in dem sie eine Art von einem Durchgang bildeten, die zusammen ein unregelmäßiges Alleensystem schufen. Das innere System der Alleen, der Grastepiche und Sträucher enthielt eine Reihe von Elementen der Überraschung und wechselnden Aussichten. Heute kann man in den „Strzelecki Park“ durch 4 Tore gelangen: durch 2 Tore von der Romanowicz-Straße, durch 1 Tor von der Słowacki-Straße und ein Tor von der Piłsudski-Straße. Zur Zeit ist der Park ein Ort für Spaziergänge, besucht von vielen Tarnower Familien.

- SZLAK RENESANSU
- SZLAK GEN. J. BEMA
- SZLAK ŻYDÓW
- SZLAK SZCZEPANIKA

Włączenie do Państwa Habsburgów w 1846 roku Rzeczypospolitej Krakowskiej spowodował pojawienie się pomysłu połączenia linią kolejową Krakowa z Lwowem. Rozpoczęto prace, które zaowocowały utworzeniem w 1853 roku linii Debica-Bochnia, jednak bez połączenia z Krakowem. Wybuch wojny krymskiej, w tym samym roku, i idące za nią napięcie na linii austriacko-rosyjskiej zmusiły rząd wiedeński do usprawnienia komunikacji w Galicji. Oficjalne otwarcie linii kolejowej biegnącej przez Tarnów nastąpiło 20 lutego 1856 roku. Prasa tamtego czasu donosi o postępie w kładzeniu szyn, a także o rozpoczęciu budowy prowizorycznego dworca i infrastruktury zapewniającej płynną obsługę taboru. Budowa stałego dworca rozpoczęła się prawdopodobnie w 1860 roku. Niestety, nie sposób dziś ustalić dokładnego wyglądu budynku, choć wzniesiony został zapewne według ustalonego schematu funkcjonalnego, na który składały się: przedsionek, westybul z kasami, początkowo oddzielne dla wszystkich klas pasażerskich oraz restauracja. W obrębie dworca mieściła się także kasa bagażowa, biuro pocztowe i pomieszczenia służbowe kolei. Charakterystyczny był brak przelotowości pomieszczeń w obrębie budynku, szczególnie brak połączenia westybulu z peronem. Budynek dworcowy służył podróźnikom przez ponad czterdzieści lat, do czasu, gdy liczba pragnących przemieszczać się koleją wzrosła znacząco. W 1906 roku rozpoczęto realizację projektu budowy nowego, większego dworca autorstwa nieznanego już dziś architekta E. Baudischa. Cztery lata później oddano budynek do użytku. Kubatura budynku wzrosła ponad dwukrotnie, a rzut powiększył się poprzez poszerzenie całej budowli wzdłuż torów i przesunięcie fasady północnej. Zwiększyła się powierzchnia przeznaczona dla podróźnych, dobudowano nowy budynek poczty. W odróżnieniu od poprzedniego dworca, niskiego i długiego, nowa forma pełna wertykalnych elementów zaczęła górować nad okolicą. Całości dopełnił secesyjno-modernistyczny wystrój. Była to budowla na miarę szybko rozwijającego się miasta, wzorowana na budynku dworca w Lwowie. Dodatkowo przy dworcu oraz nad drugim peronem założono wiaty na żelwnych kolumnach, a po 1909 roku połączono oba perony podziemnym tunelem. 28 sierpnia 1939 roku dworcem w Tarnowie wstrząsnął wybuch bomby umieszczonej przez grupę sabotażystów niemieckich. Dwadzieścia osób zginęło, kolejnych trzydzieści pięć odniosło rany. Pamięci ofiar zamachu poświęcono jest tablica wmurowana na prawo od głównego wejścia. Po przeciwnej stronie od 2005 roku istnieje tablica upamiętniająca wyjazd pierwszego polskiego transportu do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu.

Inclusion of the Kraków Republic into the Habsburg Empire in 1846 brought about an idea of connecting Kraków with Lvov by a railway. Work begun and in 1853 a rail connection between Debica and Bochnia was finished, however Kraków was not a part of this line. Beginning of the Crimean war, in the same year, and subsequent tensions between Austria and Russia, forced the Viennese government to rationalize communications in Galicia. Official opening of a railway running through Tarnów, took place on the 20th of February 1856. Press from that time informed about the progress in laying tracks as well as the beginning of work on the construction of a temporary railway station and train service buildings. Construction of permanent train station buildings most likely began in 1860. Unfortunately there is no way to reconstruct the exact look of the building, although it was most likely erected according to a functional plan, which would be composed of an atrium, a vestibule with ticket counters, waiting rooms, separate for different travel classes and a restaurant. Within the rail station a baggage ticket counter, a post office and railway offices could also be found. There was a characteristic lack of connections between different parts of the train station, most significantly no direct access to the platform from the vestibule. The railway station served travelers for over 40 years, during which the number of travelers significantly increased. In 1906 construction of a new, larger railway station began. The building was designed by, today unknown, architect, E. Baudisch. Four years later it was finished. Size of the station more than doubled and the projection of the building was extended by moving it along the tracks and extending the northern facade. A lot more space for travelers was gained and a new post office building was added. Unlike the previous station, low and long, the new building, full of vertical elements, began to tower over the surroundings and the whole structure was complemented with secession-modernistic décor. It was a building tailor made for a fast developing city. The design was based on the Lvov railway station. Additionally, the first and second platforms were equipped with roofs placed on cast iron columns, and after 1909 both platforms were connected by an underground passage. On the 28th of August 1939, Tarnów Railway station was shocked by a bomb explosion. The bomb was placed in the railway station by German saboteurs. Twenty people were killed and 35 were wounded. In order to remember this event, a commemorative plaque was placed on the right side of the main entrance, another plaque commemorating the first transport to the Auschwitz Concentration camp, was placed on the opposite side of the entrance in 2005.

Die Annekterung der Republik Krakau durch die Habsburger im Jahre 1846 ließ die Idee entstehen, die Städte Krakau und Lemberg mit einer Zuglinie zu verbinden. Man hat mit der Arbeit angefangen, die im Jahre 1853 Früchte getragen hat, nämlich die Zuglinie auf der Strecke Debica-Bochnia, jedoch ohne Verbindung mit Kraków. Der Ausbruch des Krim-Krieges im selben Jahr und die Spannungen zwischen Österreich und Russland haben die Wiener Regierung gezwungen, den Verkehr in Galizien zu verbessern. Eine offizielle Eröffnung der Zuglinie, die durch Tarnow verlief, fand am 20. Februar 1856 statt. Den Berichten der damaligen Presse zufolge, kam es zu den Fortschritten bei der Gleisbelegung und bei dem Bau des provisorischen Bahnhofs und der Infrastruktur, die eine gewandte Bedienung des Bestandes an Schienenfahrzeugen sicherte. Mit den Bauarbeiten des Stammbahnhofs wurde wahrscheinlich 1860 angefangen. Es ist leider schwer festzustellen, wie das Gebäude genau ausgesehen hat, obwohl es gewiss nach einem bestimmten funktionalen Schema errichtet wurde. Er bestand aus einer Eingangs- und Kassenhalle (Vestibül), aus Wartezimmern separat für alle Passagierklassen und einem Restaurant. Im Bereich des Bahnhofs gab es auch eine Gepäckkassa, ein Postbüro und Diensträume. Charakteristisch war die fehlende Kapazität der Räume innerhalb des Bahnhofs, vor allem fehlende Verbindung des Vestibüls mit der Bahnsteig. Das Bahnhofsgebäude diente den Reisenden über 40 Jahre, als die Zahl der Reisefreudigen anstieg. Im Jahre 1906 hat man mit der Realisierung des Bauprojektes eines neuen und noch größeren Bahnhofs von einem schon heute vergessenen Architekten E. Baudisch angefangen. 4 Jahre später wurde das Gebäude zum Gebrauch überlassen. Der Raumhalt der Gebäude ist auf das Doppelte angestiegen und der Grundriss hat sich durch die Verbreiterung des Ganzen an den Gleisen entlang und durch die Verlagerung der nördlichen Fassade vergrößert. Auch die Fläche, die für die Reisenden bestimmt war, wurde erweitert. Das neue Postgebäude wurde angebaut. Im Gegensatz zu dem früheren kleinen und langen Bahnhof, begann die neue Form voll von vertikalen Elementen, die Stadt zu überragen. Das Ganze ist um die Einrichtung im modernistischen Jugendstil ergänzt worden. Der Bau entsprach der Entwicklung der Stadt und ist dem Bahnhof in Lemberg nachgebildet worden. Es wurden auch zusätzlich gusseiserne Überdachungen beim Bahnhof und am zweiten Bahnsteig ausgeführt und nach 1909 wurden die Bahnsteige mit einem unterirdischen Tunnel verbunden. Am 28. August 1939 hat ist am Bahnhof in Tarnów eine Bombe explodiert, die von den deutschen Saboteuren gelegt wurde. 20 Personen sind ums Leben gekommen, weitere 35 wurden verletzt. Eine Gedenktafel zum Andenken an diese Opfer wurde rechts vom Haupteingang eingemauert. Auf der gegenüberliegenden Seite gibt es seit 2005 eine Gedenktafel zum Andenken an den ersten polnischen Transport nach Auschwitz.

- SZLAK RENESANSU
- SZLAK GEN. J. BEMA
- SZLAK ŻYDÓW
- SZLAK SZCZEPANIKA

Kiedyś zwane także „książęcymi”, bądź „kolejowymi”, od 9 maja 1889 roku stanowią własność miejską, a od roku 2004 noszą imię Józefa Jakubowskiego, działacza samorządowego, twórcy Muzeum Miejskiego otwartego w 1927 roku. W latach osiemdziesiątych dziewiętnastego stulecia planty stanowiły postrach dla wszystkich, którzy idąc na dworzec kolejowy, bądź z niego wracając, musieli pokonać gęstwinę krzaków, stanowiących doskonałą kryjówkę dla łotrów i mętów wszelakiego autoramentu. Istniejący tutaj niegdyś staw browarniany książąt Sanguszków zanieczyszczał powietrze „okrutnie”, a strzegące przy browarze restauracja oraz ośrodek piwny stanowiły znakomitą przystań dla mieszkańców miasta szukających przyciół. Jak wspomina Aniela Piszowa, ów przybytek gastronomiczny „miewał tak miłych gości, że często zdarzały się tam krwawe bójkę i nierządno utonięcia w tym stawie”. Od czasu wspomnianej decyzji burmistrza Witolda Rogoyskiego, na plantach rozpoczęła prace ogrodnik a staw browarniany zaczęło zasypywać śmieciami wwiezionymi z miasta. Mimo to po ośmiu latach planty nadal przedstawiały sobą tragiczny wygląd. Wtedy to, dzięki inicjatywie czasopisma „Pogoń”, oddano planty w użytkowanie zrazu „Korpusowi wakacyjnemu”, organizacji młodzieżowej istniejącej w Tarnowie od 1890 roku, później całejmu społeczeństwu Tarnowa. Dzięki staraniom Ignacego Przybykiewicza na plantach urządzono boisko, utrzymywane w doskonałym stanie, co kontrastowało z niechlujną rzeczywistością plant. Na oym boisku ćwiczyła młodzież obojga płci kierująca się hasłem „w zdrowym ciele zdrowy duch”, wtedy także powstał dla starszych „Klub cyklistów”. Oto działalność sportowa sprawiła cud. Planty będące niegdyś postrachem tarnowian, zaczęły być punktem zgrupowań mieszkańców miasta obserwujących zmagania młodych sportowców. Z biegiem czasu zaś pojawiły się uliczki, ścieżki i przyszyżone trawniki. Boisko, niegdyś nazywane imieniem Ignacego Przybykiewicza, służy do dziś piłkarzom Miejskiego Klubu Sportowego „Tarnovia”.

Once called „Princely” or „Rail”, from the 9th of May 1889 is a city property and from the year 2004 it bears the name of Józef Jakubowski, a local government activist and creator of the Municipal Museum, opened in 1927. In the eighties of the 19th century, green area was a frightful place for all those who on their way to or from the railway station, had to pass through the thick of the bushes, which were an excellent hiding place for all sorts of villains and thugs. Once existing Prince Sanguszek Brewery pond, „cruelly” polluted the air while the brewery restaurant and beer garden made an excellent harbour for city inhabitants looking for adventure. Aniela Piszowa recalls that this place “had such nice guests that bloody fights often broke out and drownings in the pool were not infrequent”. From the time of the decision made by Mayor Witold Rogoyski, gardener started to work in the green area and the brewery pond was systematically filled up with garbage brought in from the city. Despite that, after eight years this area still looked terrible. That’s when, following an initiative of a local periodical “Pogoń”, green area was handed over for exploitation to the “holiday corps”, a youth organization which operated in Tarnów from 1890, and later to the whole Tarnów Community. Thanks to the efforts of Ignacy Przybykiewicz, a playing field was build, perfectly maintained it was a sharp contrast to the messy reality of the green area. Teenagers of both sexes trained in the field, guided by the “In a Healthy Body Healthy Spirit” slogan. At the same time “Cyclist’s Club” was created for older participants. Sport activity brought about a change in the green area. Once considered the worst area in Tarnów, it became a place where people met to watch sporting events. With time, alleys, paths and cut grass started to appear. The playing field, once named after Ignacy Przybykiewicz, is used to this very day by the Municipal Sports Club “Tarnovia”.

Früher wurden sie „Fürstliche” oder „Bahnhofsgrünanlagen” genannt. Seit dem 9. Mai 1889 sind sie im Besitz von der Stadt und seit 2004 tragen sie den Namen von Joseph Jakubowski, Kommunalaktivisten und Gründer des Stadtmuseums im Jahre 1927. In den 80-er Jahren des 19 Jahrhunderts haben die Grünanlagen Angst unter denen geweckt, die entweder zum Bahnhof, oder vom Bahnhof gekommen sind. Die Leute mussten das Dickicht des Busches besiegen, das ein hervorragendes Versteck für Schufte und Gauner war. Früher gab es hier auch einen Brauerteich von den Fürsten Sanguszek, der aber die Luft sehr stark verschmutzte. Es befand sich auch hier ein Restaurant mit Biergarten, das schien ein guter Zufluchtsort für die abenteuerlustigen Einwohner zu sein. Wie es Aniela Piszowa erwähnt „hatte diese gastronomische Stätte so nette Gäste, dass es dort oft zu den blutigen Schlägereien kam und nicht selten zum Ertrinken in diesem Teich”. Seit der Entscheidung des Bürgermeisters Witold Rogoyski hat in den Grünanlagen ein Gärtner mit seiner Arbeit angefangen. Der Brauerteich wurde mit dem angefahrenen Müll zugeschüttet. Trotzdem waren sie nach 8 Jahren in einem tragischen Zustand. Dank der damaligen Initiative der Zeitschrift „Pogoń” wurden sie zum Gebrauch des „Ferienkorps” einer Jugendorganisation überlassen, die seit 1890 bestand. Ein Jahr später wurden sie dann der Tarnower Gesellschaft überlassen. Dank den Bemühungen von Ignacy Przybykiewicz wurde in den Grünanlagen ein Sportplatz eingerichtet. Der Sportplatz war in einem hervorragenden Zustand erhalten, was sich natürlich von der hässlichen Wirklichkeit der Grünanlage abhob. Auf diesem Sportplatz hat die Jugend beider Geschlechter unter dem Motto: „Ein gesunder Geist in einem gesunden Körper” trainiert. In dieser Zeit ist auch die Idee entstanden einen „Raderclub” für die Älteren ins Leben zu rufen. Die sportliche Tätigkeit hat ein Wunder vollbracht. Die Grünanlagen, die früher nur Angst geweckt haben, sind zum Treffpunkt der Einwohner der Stadt geworden, die das Ringen der jungen Sportler beobachteten. Im Laufe der Zeit sind auch Allees, Pfade und gemähte Rasen erschienen. Der Sportplatz, der einst den Namen von Ignacy Przybykiewicz trug, dient heute den Sportlern des Sportclubs „Tarnovia”.

- SZLAK RENESANSU
- SZLAK GEN. J. BEMA
- SZLAK ŻYDÓW
- SZLAK SZCZEPANIKA

Dawna siedziba cyrkułu i starostwa, plac Sobieskiego ■
 District and county seat, Sobieski square ■
 Der frühere Sitz des Bezirksamtes und Landratsamtes, der Sobieski-Platz ■

12 Południową stronę placu Sobieskiego zdobi gmach o skomplikowanej strukturze fasady, ukształtowanej w duchu architektonicznego historyzmu. Budynek ów bardzo długo służył mieszkańcom miasta jako jedna z najważniejszych budowli użyteczności publicznej. Przez ponad sto lat był siedzibą władz cyrkułu a od 1867 roku (czyli wprowadzenia autonomii Galicji) także powiatu tarnowskiego. Pierwotnie jednak, w pierwszych latach swojego istnienia, była to okazała klasycystyczna siedziba magnacka. Wzniesiona została w połowie lat osiemdziesiątych XVIII wieku za sprawą ostatniego właściciela, prywatnego jeszcze wtedy, Tarnowa księcia Hieronima Sanguszki, który jako pierwszy z rodu postanowił na stałe osiedzić w Tarnowie. Rezydencja powstała jako piętrowy pałac o dziesięciosiowej fasadzie z obszerną sienią pośrodku, usytuowana za Bramą Krakowską na Wielkim Przedmieściu, tuż przy zbudowanym przez Austriaków trakcie cesarskim, łączącym Kraków i Lwów z Wiedniem. Plan miasta z 1796 roku informuje już o istnieniu pałacu. Niedługo Sanguszkowie mieszkali w tym miejscu, zaledwie kilka lat. Na początku wieku przenieśli się zrazu do kamienicy „Nikelsonowskiej” przy Rynku 4, następnie do wzniesionego przez siebie pałacyku w Gumniskach. Na początku drugiej dekady XIX wieku Eustachy Sanguszko, syn pomysłodawcy budowy, odsprzedał budynek zaborczym władzom austriackim, które przekształciły go w siedzibę cyrkułu, przeznaczoną dla starosty oraz trzydziestu urzędników cyrkularnych i sądowych. Około roku 1870 pałac znacznie powiększono, przedłużono go w kierunku wschodnim i zachodnim oraz dobudowując drugie piętro, jednocześnie przekształcając dawną sien w siedzibę biurów. Użytkowa rozbudowa zakłócała pierwotny klasycystyczny wygląd, dlatego na początku ubiegłego stulecia władze powiatowe (austriackie) postanowiły nadać budynkowi jednolity, odpowiadający estetyce ówczesnych czasów wygląd. Zadanie to zlecono dyrektorowi budownictwa miejskiego Tarnowa, Szczesnemu Zarębie, który zaprojektował nową, zachowaną do dziś szatę architektoniczną budynku.

12 South side of the Sobieski square is decorated by a building with a structurally complicated facade, constructed in the spirit of historical architecture. This building, for a very long time, served the local community as one of the most important public buildings. For over 100 years it was the seat of the County Government, and from 1867 (after Galicia gained autonomy) it served as the seat of the Tarnów District Government. Originally, in the first years of its existence, it was an impressive classicistic magnate residence. It was build in the mid-eighties of the 18th century, by the last, private at that time, owner of Tarnów, Prince Hieronim Sanguszko, who as the first from his family, decided to permanently settle in Tarnów. It was designed as a single storey palace, with a 10 axis facade a spacious hall in the middle and located behind the Krakowska Gate, right next to the Austrians build, imperial track, connecting Kraków and Lvov with Vienna. City map form 1796, informs about the existence of the palace. Sanguszko family lived in this place for only few years. At the beginning of the century they moved to the "Nikelsonowski" tenement house on the Main Square 4, and later to, build by them, villa in Gumniska. At the beginning of the second decade of the 19th century, Eustachy Sanguszko, builder's son, sold the building to Austrian occupational authorities, which converted it to a county seat, with rooms for the county prefect and thirty county and court officials. Around 1870, the palace was greatly enlarged, it was extended in eastern and western directions. Second floor was added and the old hall was converted into offices. Added space greatly disrupted the look of the building and that is why at the beginning of the last century Austrian district authorities decided to give it a uniform look in accordance with the esthetics of that time. The assignment was given to the manager of the civil engineering in Tarnów, Szczesny Zaręba, who designed the new, kept till this day, architectural layout of the building.

12 Im südlichen Teil des Sobieski-Platzes befindet sich ein wunderschönes Gebäude mit einer komplizierten Strukturfassade, die im Geiste des architektonischen Historismus geschaffen wurde. Das Gebäude hat den Einwohnern sehr lange als eines der wichtigsten öffentlichen Nützlichkeitsbauten gedient. Über 100 Jahre befand sich hier der Sitz des Bezirksamtes und seit 1867 (also seit der Einführung der galizischen Autonomie) auch des Tarnower Kreises. Ursprünglich war das ein prachtvoller, klassizistischer Magnatensitz. Das Gebäude wurde in der Hälfte der 80-er Jahre des 18. Jahrhunderts errichtet, dank der Initiative des letzten Besitzers, den Fürsten Hieronim Sanguszko, der sich als erster aus seiner Familie in Tarnów niedergelassen hat. Die Residenz ist als zweistöckiger Palast entstanden mit einer zehnachsiggen Fassade, mit einem umfangreichen Flur in der Mitte, unmittelbar hinter dem Krakauer Tor in der „Großen Vorstadt“ gelegen. Gleich daneben verlief die von den Österreichern gebaute „kaiserliche Landstraße“, die Krakau und Lemberg mit Wien verbunden hat. Auf dem Stadtplan aus dem Jahre 1796 ist der Palast schon vorhanden. Die Familie Sanguszko hat aber dort nicht lange gewohnt, nur ein paar Jahre. Am Anfang des Jahrhunderts sind sie in ein Bürgerhaus am Marktplatz 4 das so genannte „Nikelsonowka“ umgezogen. Anschließend sind sie in den von sich selbst errichteten Palast in Gumniska umgezogen. Am Anfang der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts hat Eustachy Sanguszko, der Sohn des Initiators des Gebäudes das Haus an die österreichischen Besatzungsstruppen verkauft, die das Gebäude in den Sitz des Bezirksamtes umgewandelt haben. Das Bezirksamt wurde für den Landrat und etwa 30 Bezirks- und Gerichtsbeamte bestimmt. Um das Jahr 1870 wurde der Palast vergrößert. Er wurde auch in östlicher und westlicher Richtung verlängert, wobei auch das zweite Stockwerk angebaut wurde. Der damalige Flur wurde in Büroräume umgewandelt. Der Ausbau hat das ursprüngliche klassizistische Aussehen zerstört, deshalb beschloss die Kreisbehörde (österreichisch) Anfang vergangenen Jahrhunderts dem Gebäude das einheitliche, der damaligen Ästhetik entsprechende Aussehen zu verleihen. Mit dieser Aufgabe wurde der Direktor des Tarnower Bauwesens Szczesny Zaręba beauftragt, der die neue noch bis heute erhaltene architektonische Gestaltung des Gebäudes entworfen hat.

- SZLAK RENESANSU
- SZLAK GEN. J. BEMA
- SZLAK ŻYDÓW
- SZLAK SZCZEPANIKA

Pierwszy datowany pochówek na cmentarzu zwanym „starym”, znajdującym się u zbiegu ulic Tuchowskiej i Narutowicza, pochodzi z 1791 roku. Początkowo na cmentarzu chowano osoby ubogie, choć z tego czasu pochodzi nagrobek księżnej Marii Anny z Lubomirskich Radziwiłłowej, żony księcia Karola zwanego „Panie Kochanku”. Odeszła ona z tego świata w Tarnowie w roku 1795, choć łacińska inskrypcja nagrobkowa ma pomyłką datę 1792 roku. Nagrobek ten doskonale widoczny jest tuż przy bramie cmentarnej, po lewej stronie alei. Przed kaplicą książąt Sanguszków znajduje się monumentalny pomnik nagrobny pierwszego biskupa tarnowskiego Floriana Amand Janowskiego, z naturalnej wielkości rzeźbami figuralnymi: Chrystusa w pozycji leżącej oraz stojącymi wyobrażeniami Józefa i Nikodema. W południowej części cmentarza, po lewej stronie głównej alei znajduje się piękny pomnik nagrobny Rufina Piotrowskiego, zmarłego w Tarnowie w 1872 roku. Był to powstaniec listopadowy, emigrant we Francji, uciekinier z sybirskiego zesłania, autor tłumaczonej na kilkanaście języków „Pamiętników pobytu na Syberii”. Tuż za nim wznosi się pomnik w kształcie kamiennego kopca zwieńczonego krzyżem. To mogiła powstańców z powstania styczniowego ufundowana ze składek społecznych w 1891 roku. Opodal w kwatery zasłużonych znajduje się pomnik ofiar rabacji z 1846 roku z listą nazwisk, oraz groby legionistów i żołnierzy poległych w II wojnie światowej. Na cmentarzu znajdują się dwie kaplice. Jedna pod wezwaniem świętego Józefa, to kaplica Radzikowskich wzniesiona po 1805 roku, stojąca przy murze cmentarnym od strony ulicy Tuchowskiej. Druga kaplica, znajdująca się w samym centrum cmentarza to własność książąt Sanguszków. Wybudowana została w 1870 roku. Wewnątrz znajdują się piękne pomniki autorstwa Antoniego Madeyskiego przedstawiające księcia Władysława Sanguszkę oraz księcia Romana Damiana Sanguszkę, wykonane w 1905 i 1924 roku. Cmentarz posiada bogaty, kilkutomowy przewodnik autorstwa Antoniego Syпка oraz opracowania stworzone przez dr. Stanisława Potepę.

First known burial in the „old” cemetery, located on the corner of the Tuchowska and Narutowicza streets, dates back to 1791. At first the cemetery served as a burial place for poor people, although the gravestone of Princess Maria Anna of Lubomirscy Radziwiłłowa, a wife of Prince Karol called “Mr. Lover”, comes from that time period. She left this world here in Tarnów in 1795, although the Latin gravestone inscription has a mistaken date of 1792. Its visible right next to the cemetery gate, on the left side of the avenue. In front of the Sanguszkos chapel there is a gravestone of Tarnów’s first bishop, Florian Amand Janowski, with life size sculptures of: Jesus in a laying position and standing depictions of Joseph and Nikodem. In the southern part of the cemetery, on the left side of the avenue a beautiful headstone of Rufin Piotrowski can be found, he died in Tarnów in 1872. He was a participant in the November uprising, emigrant in France, a runaway from the Siberian exile and an author of, translated into a dozen or so languages, “Diaries from my stay in Siberia”. Right behind it rises a memorial in a shape of a stone mound topped off with a cross. This is a grave of freedom fighters from the January Uprising, funded from collection of contributions in 1891. Not far from there in the Honored Quarter, there is a monument to the victims of Rabacja from 1846 with a list of names as well as graves of legionnaires and soldiers fallen in World War II. There are two chapels in the cemetery. First one is the St. Joseph’s chapel, erected in 1805 it belonged to the Radzikowski family and stands next to the cemetery wall on Tuchowska street. Second chapel located in the center of the cemetery belongs to Sanguszkos Princess. It was build in 1870, inside we will find beautiful sculptures of Antoni Madeyski, depicting Prince Władysław Sangusko and Prince Roman Damian Sangusko, made in 1905 and 1924. For those interested in finding out more about the cemetery there is a several volumes long guide to the cemetery written by Antoni Sypek and several studies written by dr. Stanisław Potepa.

Die erste Beerdigung auf dem „alten Friedhof”, der sich dort befindet, wo die zwei Straßen Tuchowska und Narutowicza zusammenreffen, fand im Jahre 1791 statt. Am Anfang wurden hier nur arme Menschen beerdigt, obwohl auch aus dieser Zeit das Grabdenkmal der Fürstin Maria Anna Radziwiłł, geborene Lubomirska stammt, der Frau des Fürsten Karol „Herr Liebhaber” genannt. Sie ist in Tarnów gestorben im Jahre 1795, obwohl die lateinische Grabinschrift ein falsches Datum, 1792, angibt. Dieses Grabdenkmal ist sehr gut schon gleich am Friedhofstor zu erkennen, auf der linken Seite der Allee. Vor der Kapelle der Fürstin Sanguszkos befindet sich ein monumentales Grabdenkmal des ersten Tarnower Bischofs Florian Amand Janowski mit Figurskulpturen der normalen Größe von Jesu Christi in der Liegeposition und von den Vorstellungen von Joseph und Nikodem. Im südlichen Teil des Friedhofs, auf der linken Seite der Hauptallee befindet sich ein schönes Grabdenkmal von Rufin Piotrowski, der 1872 in Tarnów gestorben ist. Er war einer der November Aufständischen, im Exil in Frankreich und ein Flüchtling aus der sibirischen Verbannung. Er ist auch Autor von „Memoiren aus dem Aufenthalt in Sibirien”, die in Dutzende Sprachen übersetzt worden sind. Gleich dahinter erhebt sich ein Grabdenkmal in Form eines steinernen Hügel, mit einem Kreuz verziert. Das ist ein Grab von den Aufständischen aus dem Januaraufstand, das von den sozialen Geldbeiträgen im Jahre 1891 gestiftet worden ist. Im Nachbarquartier der „Verdienten” befindet sich das Denkmal von den Opfern des „galizischen Gemetzels” aus dem Jahre 1846, mit einer Liste von Namen. Es gibt auch die Gräber von Legionisten und im II Weltkrieg gefallenen Soldaten. Auf dem Friedhof befinden sich auch zwei Kapellen. Die eine, eine Johanneskapelle, der Familie Radzikowski, die im Jahre 1805 errichtet wurde. Sie steht an der Friedhofsmauer an der Seite der Tuchowska-Straße. Die zweite Kapelle befindet sich in der Mitte des Friedhofs und gehört zur Familie Sanguszkos. Sie wurde im Jahre 1870 errichtet. Drinnen befinden sich schöne Denkmäler von den Fürsten Władysław Sangusko und Roman Damian Sangusko, die von dem Bildhauer Antoni Madeyski im Jahre 1905 und 1924 geschaffen worden sind. Der Friedhof besitzt auch einen mehrbändigen Friedhofsführer von Antoni Sypek und Bearbeitungen von Dr. Stanisław Potepa.

- SZLAK RENESANSU
- SZLAK GEN. J. BEMA
- SZLAK ŻYDÓW
- SZLAK SZCZEPANIKA

